

De Invloed van Sociaal Economische Status op Subjectieve Financiële Prestaties.

Laurens Zureiqi

Studentnummer: s3361659

Afdeling Psychologie, Rijksuniversiteit Groningen

PSB3A-BT15: Bachelor These

Begeleider: Josephien L. Jansen, Msc. & dr. Janneke Koerts

Tweede beoordelaar: dr, Aafke van Mourik Broekman

In samenwerking met: Hannah Doting, Nina Mollema, Isadora Schulte en Kelly Welberg

10 april 2022

Een scriptie is een proeve van bekwaamheid voor studenten. De goedkeuring van de scriptie is het bewijs dat de student over voldoende onderzoeks- en rapportagevaardigheden beschikt om af te studeren, maar biedt geen garantie voor de kwaliteit van het onderzoek en de resultaten van het onderzoek als zodanig, en de scriptie is daarom niet per se geschikt als academische bron om naar te verwijzen. Als u meer wilt weten over het in deze scriptie besproken onderzoek en de daarop gebaseerde publicaties waarnaar u zou kunnen verwijzen, neem dan contact op met de genoemde begeleider.

The influence Social Economic Status has on Subjective Financial Performance.

Abstract

The current research focused on the link between social economic status (SES) and subjective financial performance. From previous research about handling finances and SES there seemed an association between the components of SES and handling finances. In the current research, there will be looked at the less researched subjective financial performances, which have been defined as the individual degree of success in handling financial demands in combination with environmental factors. This is the strongest predictor of financial capability, which seems associated with the degree of financial resources and well-being. The subjective financial performances have been measured with the newly developed Financial Performance Scale (FiPS). Factors that have been used to operationalize SES are net monthly income, years of education and job level according to the ISCO-08. A multiple regression analysis was used to examine whether these factors were significant predictors for subjective financial performance. The model predicted a significant amount of variance in the FiPS score ($R^2 = .077$). Only net monthly income appeared to be a significant predictor in this model. Limitations are that improvement points for the new questionnaire and a sample with many students. Nevertheless, despite the small effect size, this research is a first step in research to subjective financial performance with the FiPS. More research is necessary to put the results into perspective.

Keywords: Financial performance, SES, Income, Years of education, Occupation, Finances, ISCO-08

Samenvatting

In dit onderzoek is gekeken naar het verband tussen sociaal economische status (SES) en subjectieve financiële prestaties. Uit eerder onderzoek naar het omgaan met financiën en de SES leek een verband te bestaan tussen de verschillende componenten van SES en het omgaan met financiën. In het huidige onderzoek zal worden gekeken naar het nog weinig onderzochte subjectieve financiële presteren, wat is gedefinieerd als de individuele mate van succes in de omgang met financiële eisen in combinatie met omgevingsfactoren. Dit is de sterkste voorspeller van financiële capaciteit, wat samen lijkt te hangen met welzijn het hebben van financiële middelen. De subjectieve financiële prestaties zijn gemeten aan de hand van de nieuw ontwikkelde Financiële Prestatie Schaal vragenlijst (FiPS). SES was geoperationaliseerd als het netto maandelijks inkomen, het aantal jaren onderwijs en het beroepsniveau op basis van de ISCO-08. SES bleek als model een significante voorspeller voor de score op de FiPS ($R^2 = .077$). Alleen het netto maandelijks inkomen was hierbij een significante voorspeller voor de score op de FiPS. Limitaties zijn dat de nieuwe vragenlijst nog een aantal verbeterpunten heeft en dat een groot aantal deelnemers student was. Desondanks is ondanks de kleine effectgrootte een eerste stap gezet in het onderzoek naar subjectieve financiële prestaties door middel van de FiPS. Meer onderzoek zal nodig zijn om de resultaten in perspectief te zetten.

Trefwoorden: Financiële prestaties, FiPS, SES, Inkomen, Onderwijs, Baan, Financiën, ISCO-

De Invloed van Sociaal Economische Status op Subjectieve Financiële Prestaties

In de huidige maatschappij wordt steeds minder afgerekend met contant geld en is het bij sommige faciliteiten zelfs verplicht om te pinnen. Wanneer mensen niet weten hoe pinnen werkt, zoals bij een zelf-scan kassa in een supermarkt, dan wordt het steeds lastiger om zelfstandig te betalen. Daarnaast is het bij verschillende banken bijna verplicht om een app te hebben om te betalen en om financiën te beheren. Wanneer mensen hier echter niet mee om kunnen gaan, wordt het lastiger om zicht op bankzaken te houden. Men weet dan niet hoeveel geld binnenkomt en hoeveel wordt uitgeven. Het kan dan lastiger worden om vooruit te plannen en bijvoorbeeld ergens voor de sparen. Dit voorbeeld laat een probleem zien in iemands financieel presteren. Door een gebrek aan kennis en oordelend vermogen worden financiële prestaties, zoals sparen, negatief beïnvloed. *Financiële prestaties* zijn volgens Appelbaum en collega's (2016, p. 25) gedefinieerd als "de individuele mate van succes in de omgang met financiële eisen in combinatie met omgevingsfactoren". Deze financiële prestaties zijn volgens het model van Appelbaum en collega's (2016, p. 25) de grootste voorspeller van iemands financiële capaciteit (*financial capability*). Dit betekent "hoe goed iemand is in het beheren van zijn of haar geld op een manier die het best is voor de eigen belangen" (Appelbaum et al., 2016, p. 24). Een verminderde financiële capaciteit blijkt de kansen op het meemaken van nadelige financiële gevolgen te vergroten (Von Stumm et al., 2012). Voorbeelden van deze gevolgen zijn een geweigerde betaling wegens gebrek aan saldo, gemiste betalingen voor huur of hypotheek en zelfs faillissement.

Model van financiële capaciteit

Financiële capaciteit en financiële prestaties blijken volgens het model van financiële capaciteit uit Appelbaum en collega's (2016, p. 24) opgebouwd uit verschillende componenten (figuur 1). Financiële capaciteit en prestaties worden voorspelt door financiële competenties, wat een combinatie is van financiële kennis en oordelend vermogen op

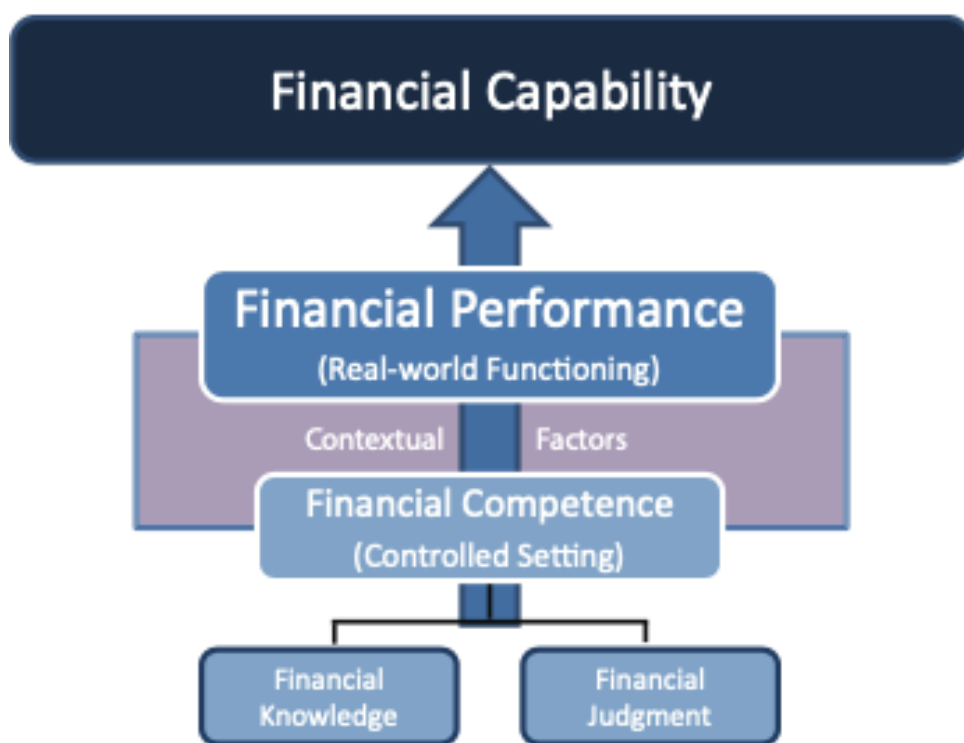
financieel gebied.

De *financiële kennis* die iemand heeft bestaat uit twee componenten. Declaratieve kennis is de informatie die een persoon heeft die nodig is om de financiën te beheren. Een voorbeeld is dat iemand weet van het bestaan van de app van ING en weten wat een pinpas is en waar deze voor dient. Procedurele kennis houdt in dat de persoon weet hoe een taak uitgevoerd moet worden. Weet iemand bijvoorbeeld hoe met de app van ING financiën kunnen worden ingezien. Andere voorbeelden zijn het uitschrijven van een cheque of het pinnen bij een pinautomaat. De tweede component is het *financieel oordelend vermogen*. Dit heeft te maken met kwaliteiten die nodig zijn om financiële beslissingen of keuzes te maken die voor de individu het beste zijn.

Bij hogere financiële kennis en oordelend vermogen zal volgens dit model ook de *financiële competentie* hoger zijn. Het gaat hier om de financiële deskundigheid die iemand heeft zonder dit te gebruiken in de dagelijkse omgeving, maar bijvoorbeeld in een klinische context. Deze financiële competentie houdt verband met de *financiële prestaties*. Het gaat hier om de toepassing van de voorgaande concepten in het dagelijks leven. Hier spelen dus ook invloeden van buitenaf en persoonlijke factoren een rol. Het huidige onderzoek zal gericht zijn op deze financiële prestaties. Hier is voor gekozen omdat dit een combinatie van competentie en omgevingsinvloeden bevat en daarom een realistisch beeld geeft over het omgaan met financiën in het dagelijks leven. Daarnaast is het interessant om te kijken welke factoren deze financiële prestaties beïnvloeden, aangezien hier nog weinig onderzoek naar is gedaan. Eerder onderzoek naar financiële constructen richt zich voornamelijk op de andere constructen uit het model, omdat deze zich het beste lenen voor beoordeling binnen een gecontroleerde setting. Daarom zal in onderstaand deel voornamelijk onderzoek over andere financiële constructen beschreven worden.

Figuur 1

Conceptueel model van financial capability.

Noot. Overgenomen uit *informing Social Security's Process for Financial Capability*

Determination, door Appelbaum et al., 2016, p. 25.

Financiële capaciteit

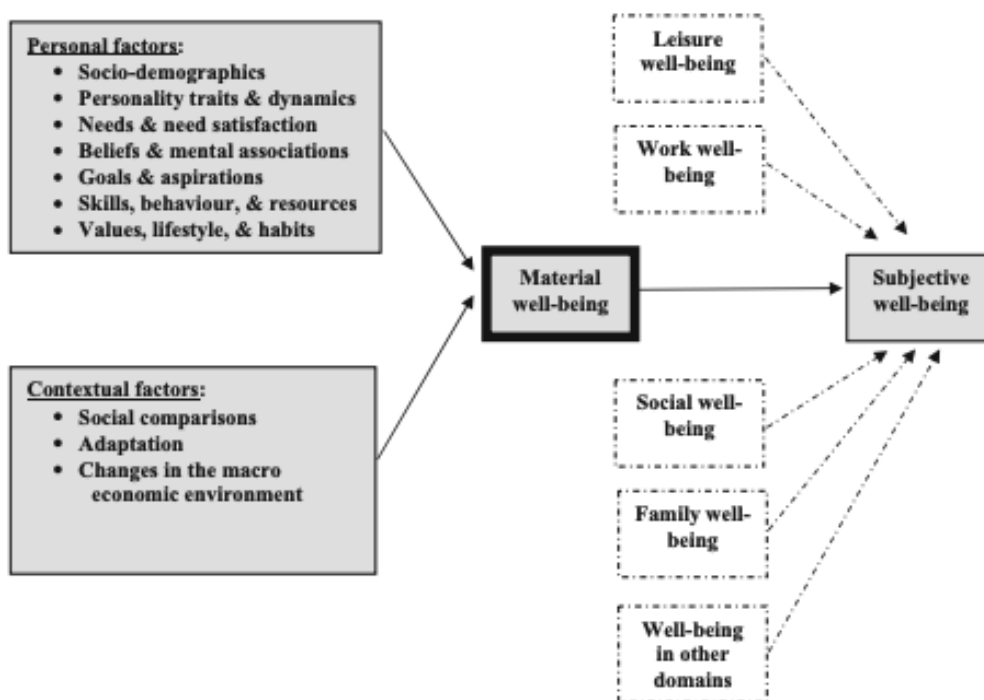
In het model van subjectieve materiële welbevinden dat wordt gebruikt in Sirgy (2018) wordt iemands subjectieve financiële capaciteit gezien als een voorspeller van iemands materiële welbevinden, omdat het zorgt voor meer tevredenheid op financieel gebied. Financiële capaciteit valt onder skills, behaviour, & resources (Figuur 2). Materiële gezondheid is volgens dit artikel een overkoepelende term voor verschillende concepten. Voorbeelden hiervan zijn tevredenheid met levensstandaard en gevoelens van financiële zekerheid en financiële stress. Deze materiële gezondheid zou net als tevredenheid met de eigen financiële situatie weer invloed hebben op iemands subjectieve gezondheid in het algemeen (Kahneman & Deaton, 2010; Ngamaba en Diener, 2014; Ngamaba et al., 2020). Financiële capaciteit is een kleine factor in dit model. Verschillende componenten van

subjectieve financiële capaciteit lijken echter ook samen te gaan met tevredenheid over de eigen financiële situatie (Atlas et al., 2019; Xiao & O'Neill, 2018). Tevredenheid over het financieel presteren kan vergeleken worden met de subjectieve financiële prestaties uit het huidige onderzoek. Wanneer iemand denkt dat hij goed financieel presteert, lijkt het erop dat deze persoon een grotere kans heeft om zich goed te voelen en minder kans hebben op nadelige financiële gevolgen

In onderzoek van Banerjee en collega's (2017) is gekeken naar wat mensen zelf zien als omgevingsfactoren die een invloed hebben op financiële capaciteit. Voorbeelden van factoren die financiële capaciteit zouden verminderen zijn het verlies van een baan, onregelmatig inkomen, slechte zelfcontrole in het uitgeven van geld en lage educatie. Factoren die financiële capaciteit juist zouden verbeteren zijn een hoger inkomen, externe druk om te sparen, verbeterde educatie en het aflossen van schulden.

Figuur 2

Raamwerk van materiële gezondheid

Noot. Overgenomen uit *The Psychology of Material Well-Being*, door M.J. Sirgy, 2018, p. 275.

Sociaal economische status (SES)

In Taylor en collega's (2011) wordt gekeken naar de invloed van financiële capaciteit tijdens een economische recessie. Hier bleken de mensen die beter met geld om konden gaan in deze tijden een betere interne locus van controle te hebben en psychologisch gezonder te zijn. Ook tijdens de Corona pandemie is de economische situatie verslechterd en zal het dus belangrijk zijn dat mensen goed met geld om kunnen gaan. Daarnaast is tijdens deze pandemie de werkloosheid toegenomen (Wei et al., 2021) en lijken mensen in de informele sector minder inkomen te krijgen (World Bank Group, 2020). Het hebben van een bepaalde soort baan en de mate van inkomen zijn voorbeelden van factoren van iemands sociaal economische status (SES). SES kan gezien worden als de combinatie van iemands materiële bezit, inkomen en vermogen, opleidingsniveau en arbeidsparticipatie en beroep (Kunst et al., 2005). Een hoger niveau van SES zou samenhangen met een betere gezondheid (Brennan en Singh, 2012). Daarnaast zou een lagere SES bij oudere mensen een belangrijke voorspeller zijn voor depressie (Xue et al., 2021).

Bij de eerder beschreven omgevingsfactoren die volgens mensen invloed hebben op financiële capaciteit uit het onderzoek van Banerjee en collega's (2017) komen verschillende factoren terug die te maken hebben met deze SES. In het huidige artikel zullen deze factoren worden samengevoegd tot aantal jaren educatie, beroepsniveau en inkomen.

SES & Financiële constructen

In het onderzoek van Von Stumm en collega's (2012) is gekeken naar het verband tussen financiële capaciteit, educatie en inkomen. Financiële capaciteit was gedefinieerd in vier componenten waarbij vooral beheer van financiële bronnen leek op de financiële prestaties uit het huidige onderzoek. Deze component bleek, net als het beter op de hoogte

blijven van economische ontwikkelingen, positief samen te hangen met educatie en inkomen. Het in de gaten houden van beschikbare financiële bronnen was juist geassocieerd met lagere niveaus. Het feit dat mensen hun financiën vooruit planden liet geen verband zien. Dit laat dus zien dat in ieder geval opleidingsniveau en inkomen een verband lijken te laten zien met financiële prestaties. Iets soortgelijks bleek uit ander onderzoek waarbij Amerikaanse volwassenen die geen opleiding hebben afgemaakt, minder financiële kennis en capaciteit hebben dan mensen die dit wel hebben (Xiao et al., 2013). Hier is financiële capaciteit echter opgebouwd uit cognitieve capaciteit en levenservaring, wat verschilt met het model uit het boek van Appelbaum en collega's (2016).

Het rapport van Australia and New Zealand Banking Group Limited (ANZ, 2015) liet zien dat Australiërs die hoger geclassificeerde beroepen hebben, ook hogere scores op *financial literacy* laten zien. In het boek van Appelbaum en collega's wordt financial literacy beschreven als de financiële kennis en vaardigheden die een individu bezit. Terwijl financiële prestaties juist te maken hebben met het actuele presteren in het dagelijks leven. Financial literacy is dus te vergelijken met financiële competentie. Uit dit rapport bleek ook dat inkomen en aantal jaren educatie samenhangen met financial literacy.

Huidig onderzoek

Dit onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek waarin de subjectieve financiële prestaties gemeten zullen worden aan de hand van de nieuw ontwikkelde Financiële Prestaties schaal (FiPS) vragenlijst. In het huidige onderzoek zal het verband tussen subjectieve financiële prestaties en SES bij gezonde mensen onderzocht worden. De verwachting is dat alle voorspellers gezamenlijk een significante positieve voorspeller zijn voor subjectieve financiële prestaties (H1). Dit zou in combinatie met de invloed van de Corona pandemie volgens onderzoek van World Bank Group (2020) en Wei en collega's (2021) kunnen betekenen dat een bepaalde groep mensen een grotere kans heeft op een

afname van subjectieve en materieel welzijn (Sirgy, 2018). Daarnaast zou de kans op het meemaken van nadelige financiële gevolgen in dit geval toenemen (Von Stumm et al., 2012). Door het verband met SES te onderzoeken wordt het duidelijker welke mensen een potentiële risicogroep vormen voor verlaagde financiële prestaties.

Verder is uit eerder onderzoek gebleken dat aantal jaren educatie (H2), inkomen (H3) en het soort beroep (H4) een verband hebben met financiële prestaties of componenten hiervan (ANZ, 2015; Von Stumm et al., 2012; Xiao et al., 2013). Daarom wordt verwacht dat deze componenten individueel een voorspeller zijn van subjectieve financiële prestaties.

Methode

Participanten

In deze cross-sectionele vragenlijststudie deden 225 participanten mee. In totaal zijn 73 participanten uitgesloten van deelname om verscheidene redenen (zie figuur 3), waardoor data van 152 participanten is meegenomen in de analyses. Van deze participanten identificeert 59.2% zich als vrouw en 40.8% als man. De leeftijd van de participanten ligt tussen de 18 en 81 jaar ($M = 35.35$, $SD = 16.20$). Op basis van de Verhage Schaal (Verhage, 1964) heeft 2.0% van de participanten een laag opleidingsniveau, 19.1% een middelmatig opleidingsniveau en 78.9% een hoog opleidingsniveau. Voor verdere demografische gegevens, zie tabel 1.

Tabel 1

Percentages Demografische Gegevens

	Betaalde baan	Thuiswonend	Huur	Hypotheek	Zelfstandig beheren financiën
Ja	78.9%	14.5%	46.1%	37.5%	90.8%

Nee 21.1%   85.5%   53.9%   62.5%   9.2%

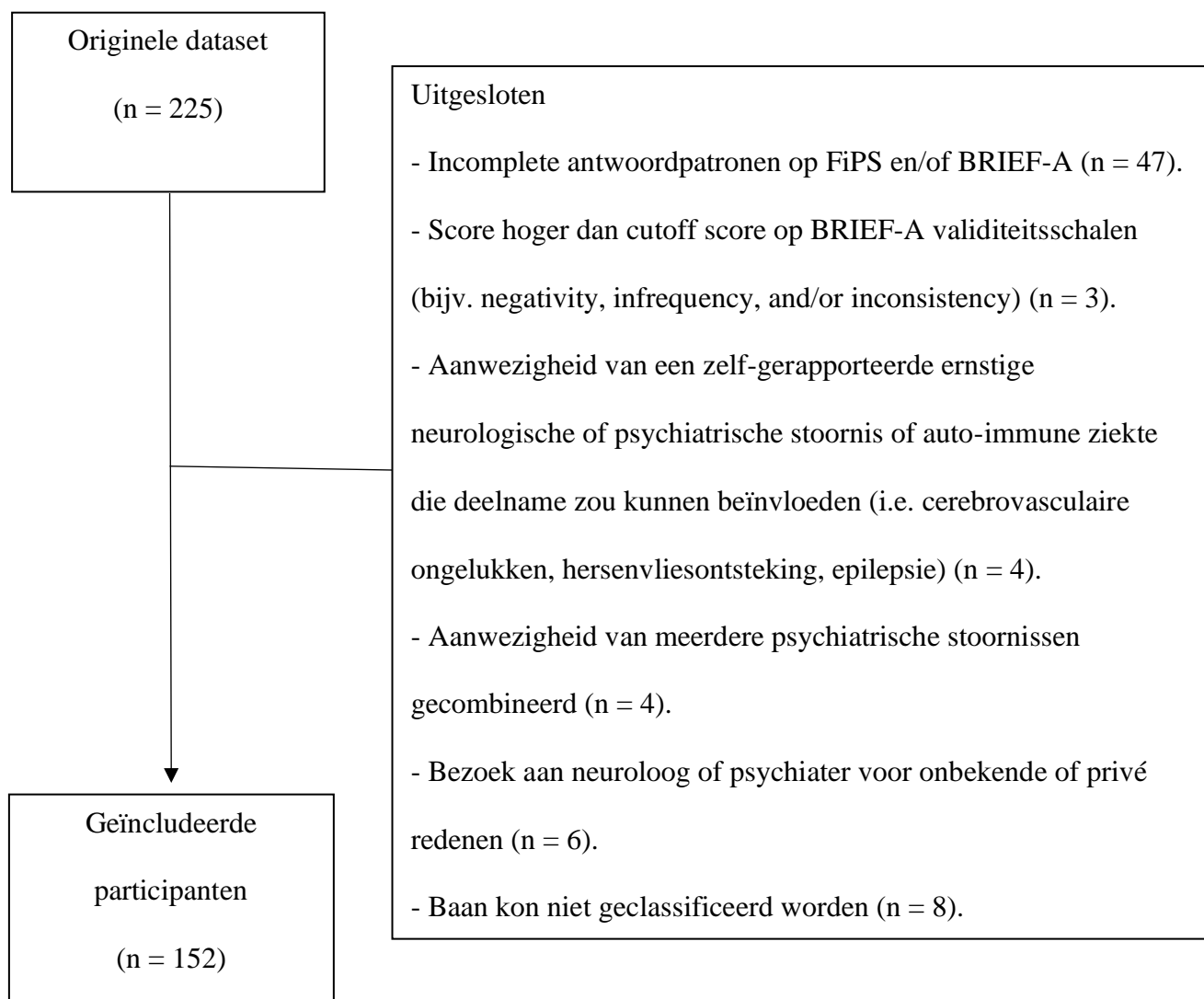
Noot. $N = 152$.

Dit onderzoek is onderdeel van de bachelorthese van vijf psychologiestudenten aan de Rijksuniversiteit Groningen. Dit onderzoek is deel van een groter onderzoek naar *financial capability*. De participanten binnen dit onderzoek zijn geworven met een gelegenheidssteekproef. Er is gebruik gemaakt van mensen die op dat betreffende moment beschikbaar waren (Stangor, 2015). De studenten hebben een beroep gedaan op hun professionele en sociale netwerk en het netwerk van hun kennissen.

De participanten hebben voorafgaand aan het invullen van de vragenlijsten geïnformeerde toestemming gegeven. Dit is gedaan om de vertrouwelijkheid en veiligheid van de respondenten te waarborgen. De respondenten hebben vrijwillig deelgenomen aan dit onderzoek. Het onderzoek is goedgekeurd door de ethische commissie voor psychologie (ECP). De periode waarin de data is verzameld loopt van 22 december 2021 tot 1 februari 2022.

Figuur 3

Overzicht Geïnccludeerde Participanten

Noot. Afkortingen: FiPS, Financiële Prestatie Schaal; BRIEF-A, Behavior Rating Inventory of Executive Function – Adult.

Materialen

In dit onderzoek werd gebruik gemaakt van drie verschillende vragenlijsten: de Financiële Prestatie Schaal (FiPS), de Brief Money Management Scale (BMMS; Ksendova et al., 2017) en de Behavior Rating Inventory of Executive Function - Adult - NL (BRIEF-A-NL; Roth et al., 2005). Voorafgaand aan deze vragenlijsten werden demografische gegevens afgenomen.

Demografische gegevens

Deze demografische gegevens bestonden uit leeftijd (in jaren), geslacht (man/vrouw/anders), opleidingsniveau (acht opties variërend van lagere school tot universitaire master), het aantal jaren educatie, burgerlijke staat (getrouwd, samenwonend, partner-niet samenwonend, ongehuwd, gescheiden, weduwe/weduwnaar), het hebben van kinderen (nee/ja + aantal kinderen), dagbesteding (13 mogelijke opties waarbij meerdere antwoorden mogelijk waren, bijv. ik studeer, ik werk, ik ben werkloos, ik ben met pensioen), beroep (open vraag). Daarnaast werd aan de participanten gevraagd de eigen gezondheid te beoordelen door middel van een 5-punt Likertschaal (uitstekend tot slecht) en werd gevraagd hoe gelukkig ze de afgelopen maand waren op een schaal van 0 (helemaal niet gelukkig) tot 10 (heel gelukkig).

De Financiële Prestatie Schaal (FiPS)

De FiPS is een nieuwe vragenlijst, ontwikkeld door neuropsychologen van de Rijksuniversiteit Groningen en de Universiteit van Rostock (Duitsland), voor het meten van de subjectieve financiële prestaties van mensen in het alledaagse leven, over het afgelopen jaar. In deze Nederlandse vragenlijst beantwoorden participanten 66 vragen over hoe goed zij zelf denken met geld om te kunnen gaan. De vragenlijst begint met 13 algemene vragen over de financiële situatie van de participanten. Voorbeelden van items zijn: “*Wat is/zijn uw huidige bronnen van inkomen?*” (acht mogelijke opties waarbij meerdere antwoorden mogelijk zijn, bijv. uitkering, loon uit werk of AOW), “*Wat is ongeveer uw netto maandinkomen?*” (11 mogelijke opties variërend van < €500 tot > €5000), “*Heeft u een lening en/of schulden anders dan een hypotheek?*” (zeven mogelijke opties, zoals studieschuld, voertuigen en elektronica). Hierna volgen twee schaalvragen op een schaal van 0-10 over de tevredenheid en de hoeveelheid stress die de participanten ervaren door hun financiële situatie. Vervolgens moeten de participanten in 53 gestructureerde items op een 5-

punt Likertschaal ('helemaal mee oneens' tot 'helemaal mee eens' en 'niet van toepassing') aangeven in hoeverre ze het eens zijn met stellingen over financiële prestaties, gebaseerd op het afgelopen jaar. Voorbeelden van items zijn “*Ik weet hoeveel geld er elke maand binnenkomt*”, “*Het lukt mij om een aankoop te pinnen*”, “*Ik weet waar ik mijn verzekering heb afgesloten*” (zie appendix A). Een hogere score op basis van deze 53 vragen suggereert een betere subjectieve financiële prestatie.

De Behavior Rating Inventory of Executive Function - Adult - NL (BRIEF-A-NL)

De BRIEF-A-NL is een naar het Nederlands vertaalde vragenlijst ontwikkeld door Roth et al. (2005). De vragenlijst meet verschillende domeinen van executief functioneren van mensen in het dagelijks leven. Executieve functies zijn een verzameling van neuropsychologische processen (hogere controlefuncties) die ervoor zorgen dat men goed kan functioneren op bijvoorbeeld het gebied van keuzes maken, doelgericht gedrag en plannen/toekomstgericht gedrag (Suchy, 2009). De vragenlijst bestaat uit 75 items opgedeeld in negen verschillende subschalen. Deze items worden beantwoord op een 3-punt Likertschaal bestaande uit ‘*nooit*’, ‘*soms*’ en ‘*vaak*’. Deze negen subschalen worden samengevoegd tot twee indices, deze worden gezien als verschillende aspecten van executief functioneren.

De gedragsregulatie index (*Behavioral Regulation Index*) is de vaardigheid in het reguleren van gedrag en emotionele reacties. Deze index bestaat uit vier subschalen: inhibitie, aanpassingsvermogen, omgang met emoties en zelfevaluatie. Voorbeelden van vragen zijn: “*ik kan om kleine dingen zeer emotioneel reageren*” en “*ik heb woede uitbarstingen*” (De Vries, 2017). De metacognitie index (*Metacognition Index*) meet het actief probleemoplossend vermogen in verschillende omstandigheden. De index bestaat uit vijf subschalen: initiatief nemen, werkgeheugen, plannen/organiseren, taakevaluatie, ordelijkheid. Voorbeelden van vragen zijn: “*Ik plan taken niet vooruit*” en “*Ik heb moeite om mijn werk te organiseren*”.

De score van een participant wordt berekend door de scores op beide indices bij elkaar op te tellen. Een hoge score kan geïnterpreteerd worden als lager executief functioneren in het dagelijks leven. De scores op de overige items worden gebruikt om naar de validiteit van de antwoorden te kijken. Hierbij worden drie validiteitsschalen gemeten: negativiteit, inconsistentie en onwaarschijnlijkheid. Participanten die hoog scoren in een of meerdere van deze categorieën kunnen worden uitgesloten van het onderzoek. De interne consistentie (α tussen .93 - .96) en de test-hertest betrouwbaarheid (r tussen .93 - .94) van de vragenlijst zijn uitstekend. Verder heeft de BRIEF-A een goede convergente en divergente validiteit (Roth et al., 2005, 2013).

De Brief Money Management Scale (BMMS)

De BMMS is een korte vragenlijst, ontwikkeld voor het meten van financiële prestaties in een Amerikaanse populatie (Ksendzova et al., 2017). Voor dit onderzoek is de BMMS vertaald naar het Nederlands. Dit instrument bestaat uit 18 vragen die te maken hebben met het geldbeheer van de participanten in de afgelopen zes maanden. Deze vragen moeten worden beantwoord op een 5-punt Likertschaal, bestaande uit ‘nooit’, ‘zelden’, ‘soms’, ‘vaak’ en ‘altijd’. Met de items worden vier verschillende factoren gemeten: *savings management* (e.g., “Ik heb gespaard voor lange termijn doelen zoals een auto, opleiding, huis etc.”), *insurance and investment management* (e.g., “Ik heb een adequate zorgverzekering genomen of aangehouden”), *credit management* (e.g., “Ik heb het maximale limiet op een of meer creditcard(s) bereikt”) en *cash management* (e.g., “Ik heb een week- of maanbudget gevolgd”). De vragenlijst heeft een goede interne consistentie ($\alpha = .87$). Ook de vier categorieën hebben allen een cronbach’s alpha tussen .79 en .89. Herhaling gaf vergelijkbare resultaten, wat duidt op een goede test-hertest betrouwbaarheid ($r = .75, p < .001$). Verder heeft de BMMS een goede convergente validiteit, maar wordt niets over de divergente validiteit vermeld (Ksendzova et al., 2017).

Classificatie van beroepen

Bij de classificatie van beroepen zal worden gekeken naar een rangschikking van beroepen op basis van een bepaald beroepsniveau van vaardigheden zoals deze vastgesteld is in de International Standard Classification of Occupations (ISCO-08). Om te weten welk beroep bij welk beroepsniveau hoort, zal de koppeling gemaakt worden met de beroepsgroep waar een bepaald beroep aan is gekoppeld. Hier wordt de classificatie van de Beroepenindeling Research Centre for Education and the Labour Market en Centraal Bureau voor de Statistiek (BRC 2014) voor gebruikt.

Vaardigheidsniveaus International Standard Classification of Occupations

De ISCO-08 wordt wereldwijd gebruikt als basis van nationale classificaties van beroepen, zoals de BRC 2014. Op deze manier wordt geprobeerd om statistieken en communicatie over beroepen op internationaal niveau eenduidiger te maken (International Labour Organization, 2012). In dit systeem worden de beroepsgroepen zoals geclassificeerd in de BRC 2014 ingedeeld bij een bepaald niveau van vaardigheden. Het *niveau van vaardigheden* wordt gedefinieerd als het niveau van de vaardigheden die nodig zijn om de taken en plichten van een bepaald beroep uit te voeren. Dit wordt onderverdeeld in twee dimensies, namelijk vaardigheidsniveau en vaardigheden specialisatie. Het *Vaardigheidsniveau* wordt gezien als “functie van de complexiteit en bereik van taken en plichten die horen bij een bepaald beroep” (International Labour Organization, 2012, p. 11). Het is in de ISCO-08 ten eerste vastgesteld door te kijken naar de aard van het werk en de typische taken en plichten die bij elk vaardigheidsniveau horen. Verder is gekeken naar het niveau van formele educatie die nodig is om de taken uit te voeren. Het educatieniveau is vastgesteld met behulp van de International Standard Classification of Education (ISCED-97). In het huidige onderzoek wordt dit educatieniveau per niveau met behulp van het rapport van het CBS (2013) aangepast naar het Nederlandse onderwijs. Tenslotte is gekeken naar de mate

van training of eerdere werkervaring die nodig is voor competentie in deze taken of plichten. Bij de dimensie van *vaardighedenspecialisatie* wordt gekeken naar 4 concepten. Namelijk het benodigde kennisveld, benodigde gereedschap en machines, materialen waarmee of waarop gewerkt wordt en de geproduceerde goederen en diensten. Uit deze dimensies zijn 4 niveaus van vaardigheden ontstaan die in dit onderzoek gebruikt worden om beroepen te rangschikken. Deze worden in bijlage B verder toegelicht. Door in het huidige onderzoek scores per niveau van vaardigheden te vergelijken kan gekeken worden of deze niveaus samenhangen met de subjectieve financiële prestaties.

Beroepenindeling Research Centre for Education and the Labour Market en Centraal Bureau voor de Statistiek 2014

In dit onderzoek zal de BRC 2014 gebruikt worden om de beroepen van de deelnemers te classificeren zodat deze kunnen worden ingedeeld in de niveaus van de ISCO-08. Deze beroepenindeling wordt in Nederland op nationaal niveau gebruikt bij analyses en statistieken en is relevant omdat het huidige onderzoek in Nederland plaatsvindt (Research Centre for Education and the Labour Market & Centraal Bureau voor de Statistiek, 2014). De classificatie bestaat onder anderen uit 114 beroepsgroepen. Het is dus gebaseerd op de ISCO-08, wat het geschikt maakt om de niveaus bij de beroepsgroepen te classificeren. In het huidige onderzoek zullen de beroepen die mensen invullen ingedeeld worden in beroepsgroepen (zie Bijlage C voor de inhoud van deze classificaties). Deze classificaties zijn gekoppeld aan de 4 beroepsniveaus.

Procedure

Bij interesse in deelname aan het onderzoek kregen participanten een link toegestuurd om de vragenlijsten in te vullen. De vragenlijsten werden online, via Qualtrics, afgenomen. In totaal duurde dit ongeveer 30 minuten. De participanten konden deze vragenlijsten invullen op een plek naar keuze. Na het openen van de link werden participanten ingelicht over het

doel van het onderzoek en werd anonieme deelname gegarandeerd. De uitvoerende bachelor studenten waren niet fysiek of online aanwezig bij het afnemen van de vragenlijsten. De vragenlijsten werden op een vaste volgorde afgenomen. Participanten begonnen met de demografische gegevens, daarna de FiPS, hierna volgde de BRIEF-A en als laatste werd de BMMS afgenomen. Participanten konden gedurende de vragenlijst stoppen wanneer zij wilden. Ook was het mogelijk om het beantwoorden op een later moment te hervatten.

Na het invullen van de vragenlijsten kregen participanten een *debriefing* en konden zij voor verdere vragen contact opnemen met de verantwoordelijke onderzoekers. Bij het analyseren van de data moet rekening worden gehouden met de huidige COVID-19 pandemie en dat data (deels) verzameld is tijdens een strenge lockdown in Nederland.

Analyses

In het huidige onderzoek zal met de variabelen “beroepsniveau” op basis van de BRC-2014 en de ISCO-08 en “aantal jaren onderwijs” en “netto maandelijks inkomen” uit de FiPS een multi-pele regressie uitgevoerd worden om de totaalscore op de FiPS en de BMMS te verklaren. Zo kan gekeken worden of het model van SES en de individuele variabelen invloed hebben op de score op de FiPS en dit vergeleken worden met de score op de BMMS. Ook zullen de assumpties onderzocht worden. Normaliteit zal worden onderzocht door een q-q plot van de residuen en een Kolmogorov-Smirnov test. Bij de lineariteit wordt gekeken naar een scatterplot van de onafhankelijke variabelen tegenover de afhankelijke variabelen. Ten derde wordt de multicollineariteit onderzocht door middel van de VIF score. Verder wordt de assumptie van onafhankelijkheid onderzocht door middel van de Durbin-Watson test. Tenslotte zal homoscedasticiteit worden gecheckt door een scatterplot van de gestandaardiseerde waarden die het model verklaard tegenover de voorspelde waarden. Ook zal gekeken worden naar eventuele outliers die invloed hebben door middel van de Cooks distance.

Resultaten

Dit onderzoek had als onderzoeksvraag: wat is het verband tussen SES en subjectieve financiële prestaties. De eerste hypothese was hierbij dat de variabelen die SES representeren gezamenlijk een significante voorspeller zijn voor de score op de FiPS. Daarnaast wordt ook verwacht dat de componenten “aantal jaren educatie” (H2), “netto maandelijks inkomen” (H3) en “baanniveau” (H4) individueel een significante voorspeller zijn voor de score op de FiPS.

Beschrijvende statistieken

In het onderzoek is de data van 152 mensen meegenomen. Het gemiddelde *aantal jaren onderwijs* van de deelnemers was 16,25 jaar ($SD = 3.69$) en het gemiddelde *netto maandinkomen* lag in de groep van 1500-2000 euro. Het gemiddelde *beroepsniveau* was een niveau van 2,41 ($SD = 1.52$). De gemiddelde *score op de FiPS* lag op 209,98 ($SD = 22.68$). De *BMMS* is door 150 mensen ingevuld. De gemiddelde score was 60,22 ($SD = 10.40$).

In tabel 2 is de correlatiematrix van de relevante variabelen te zien. *De score op de FiPS* hing significant samen met zowel *het netto maandelijks inkomen* ($p < .001$) als het *beroepsniveau* ($p = .012$). *De score op de FiPS* bleek niet significant samen te hangen met het *totaal aantal jaren onderwijs* ($p = .175$). De componenten van SES hingen onderling wel allemaal significant samen.

Tabel 2

Correlaties relevante variabelen.

	Totaalscore FiPS	Onderwijs (jaren)	Inkomen (maanden)	Beroepsniveau
Totaalscore FiPS	1	.111	.273**	.203*
Onderwijs (jaren)	.111	1	.396**	.348**
Inkomen (maanden)	.273**	.396**	1	.602**

Beroepsniveau	.203*	.348**	.602**	1
---------------	-------	--------	--------	---

Noot: $N = 152$; * $p < .05$; ** $p < .01$; Afkorting: FiPS, Financiële prestatie schaal.

Multipale regressie FiPS

Er is een multipale regressie analyse uitgevoerd om *de totale score op de FiPS* te voorspellen met een model van SES. Gekeken naar de assumpties bleek de assumptie van normaliteit geschonden te zijn, $D(152) = .101$, $p < .01$. De steekproef is echter groot genoeg ($N = 152$) om te voldoen aan de *Central limit theorem* waarin wordt gesteld dat een steekproef die groter is dan 30 deelnemers genoeg is om normaliteit aan te nemen (Agresti & Finlay, 2018, pp. 100-101). De lineariteit bleek niet geschonden, alle onafhankelijke variabelen hadden een lineaire relatie tot de afhankelijke variabele. Ook de assumptie van multicollineariteit is niet geschonden, dit blijkt uit het feit dat alle VIF scores in dit model ruim onder de 10 liggen (Agresti & Finlay, 2018, p. 446). Ten vierde is gekeken naar de assumptie van onafhankelijkheid tussen de variabelen. De score op de Durbin-Watson test is 2,019. Deze assumptie is niet geschonden bij een score dicht bij de 2, wat hier dus het geval is. Verder is ook de homoscedasticiteit niet geschonden, omdat de punten in de scatterplot random verdeeld zijn. Tenslotte is gekeken naar outliers die het model kunnen beïnvloeden. De Cooks distance was voor alle variabelen ruim onder de 1, waardoor hier geen sprake van is.

Dit model blijkt een significant deel van de variantie in *score op de FiPS* te verklaren, $R^2 = .077$; $F(3, 148) = 4,11$; $p = .008$. Dit betekent dat het model 7,7% van de variantie in de score op de FiPS verklaart ($R^2_{adj} = .058$). Een waarde van onder de 0.2 wordt gezien als een laag (Agresti & Finlay, 2018, p. 172). H1 wordt dus ondersteund. In tabel 3 is informatie over de regressie coëfficiënten weergegeven. Alleen het *netto maandinkomen* was een significante positieve predictor van *de score op de FiPS*. Dit betekent dat H3 wordt

ondersteund ($p = .021$). H2 ($p = .955$) en H4 ($p = .538$) worden op basis van deze resultaten verworpen.

Tabel 3

Model multipele regressie FiPS

Variable	B	SE	β	p	95%BHI
(Constante)	199.044	8.095		< .001	[183.047, 215.041]
Onderwijs (jaren)	-.031	.535	-.005	.955	[-1.088, 1.027]
Beroepsniveau	.924	1.497	.062	.538	[-2.034, 3.882]
Inkomen (maanden)	1.952	.838	.238	.021*	[.296, 3.608]

Noot: $p < .05$

Multipele regressie BMMS

Om de resultaten op de nieuwe vragenlijst te vergelijken met een al bekendere vragenlijst, is ook een multipele regressie gedaan tussen de componenten van SES en de totaalscore op de BMMS. De assumpties zijn op dezelfde manier onderzocht als bij de multipele regressie van de FiPS, $D(150) = .052$; $p = .20$; $DW = 1.85$. Aan alle assumpties bleek te zijn voldaan. De variabelen blijken een significant deel van de variantie in *score op de BMMS* te verklaren, $R^2 = .075$; $R^2_{adj} = .068$; $F(1, 150) = 12.08$; $p < .001$. Deze wordt weer gezien als een lage effectgrootte (Agresti & Finlay, 2018, p. 172). In tabel 4 is informatie over de regressie coëfficiënten weergegeven. *Het netto maandinkomen* bleek dus een significante positieve predictor voor *de score op de BMMS* ($p < .001$). Ook op basis van deze resultaten zouden H2 ($p = .479$) en H4 ($p = .285$) verworpen worden.

Tabel 4

Model enkelvoudige regressie BMMS

Variable	B	SE	β	p	95%BHI
----------	---	----	---------	---	--------

(Constante)	58.051	3.683		< .001*	[50.772, 65.331]
Onderwijs (jaren)	-.172	.243	-.061	.479	[-.653, .308]
Beroepsniveau	-.736	.686	-.107	.285	[-2.092, .620]
Inkomen (maanden)	1.422	.383	.379	< .001*	[.665, 2.179]

Noot: p < .01

Discussie

Conclusies

In dit onderzoek werd het verband tussen SES en subjectieve financiële prestaties onderzocht. Hierbij waren financiële prestaties gedefinieerd volgens het model van Appelbaum en collega's (2016). De variabelen die als onderdeel van SES werden gezien waren het aantal jaren educatie, het netto maandelijks inkomen en het beroepsniveau. Het model voorspelde zoals werd verwacht op basis van onderzoek van ANZ (2015), Von Stumm en collega's (2012) en Xiao en collega's (2013) een significant deel van de variatie van de score op de FiPS. In tegenstelling tot de verwachting, bleek het aantal jaren opleiding geen voorspeller voor subjectieve financiële prestaties. Er was zelfs een niet significante, negatieve invloed op zowel de score op de FiPS als op de BMMS. Dit kan betekenen dat de financiële prestaties verslechteren naarmate iemand langer over zijn opleiding doet, maar hier is nog meer onderzoek voor nodig. Op basis van het rapport van ANZ werd verondersteld dat aantal jaren onderwijs een significante, positieve invloed zou hebben op financiële prestaties. Dit kan komen door een groter verschil tussen de financial literacy dat in dat onderzoek werd gebruikt en financiële prestaties dan verwacht. De invloed van omgevings- en persoonlijke factoren op financiële prestaties zou hier het verschil kunnen maken. Verder is hier in tegenstelling tot eerder onderzoek niet meegenomen of überhaupt een opleiding is afgemaakt in dit aantal jaren educatie (Xiao et al., 2013). Wellicht zou het afmaken van een opleiding wel verband houden met de subjectieve financiële prestaties en het niet afmaken van een

opleiding in een lange tijd juist een negatieve invloed hebben. Tenslotte kan dit betekenen dat het aantal jaren opleiding weinig zegt over het opleidingsniveau. In Von Stumm en collega's bleek juist een significante invloed van het opleidingsniveau op financiële capaciteit. Ook volgens de definitie van de SES hoort juist het opleidingsniveau gebruikt te worden (Kunst en collega's, 2005), waardoor het gebruik van aantal jaren educatie als component van SES in twijfel kan worden getrokken.

Het netto maandelijks inkomen bleek wel een significante positieve voorspeller voor de subjectieve financiële prestaties, zowel bij de FiPS als de BMMS vragenlijst. Dit is in lijn is met eerdere onderzoeken waarin een verband tussen andere componenten uit Appelbaum en collega's (2016) en het netto maandelijks inkomen werd onderzocht (ANZ, 2015; Von Stumm, 2012; Xiao, 2013). Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat het verminderde inkomen lijkt te leiden tot verbitterdheid (Muschalla & Von Kenne, 2020). Dit is het negatieve gevoel dat iemand voelt na een negatieve levensgebeurtenis. Verbittering laat een negatieve associatie met onder anderen subjectief welbevinden zien (Kühn et al., 2018). Volgens het model van Sirgy (2018) zou dit subjectieve welbevinden onder anderen worden bepaald door tevredenheid op financieel gebied. Deze tevredenheid kan gezien worden als vergelijkbaar met subjectieve financiële prestaties en dus een verklaring zijn de invloed van een lager inkomen.

Tenslotte bleek het beroepsniveau geen significante voorspeller van subjectieve financiële prestaties. In de regressie met de BMMS vragenlijst was het beroepsniveau zelfs een niet significante, negatieve voorspeller. Dit was niet in lijn met andere literatuur over de soort baan die iemand heeft (ANZ, 2015). Dit onderzoek ging dus over financial literacy, wat eventuele afwijkende resultaten kan verklaren. Ook werd in dit onderzoek classificatie van 2 niveaus gebruikt. In het huidige onderzoek is voor een classificatie in meerdere niveaus gekozen, wat vanwege de breedte representatiever voor het niveauverschil in beroepen is. Een

nadeel is dat er minder spreiding was tussen de niveaus, omdat relatief weinig deelnemers in niveau één zaten en veel deelnemers werkloos waren. Verder bestond de data in het huidige onderzoek voor een groot deel uit niet-werkende, hoogopgeleide studenten. Een grote groep was werkloos of had een bijbaan, wat niet is onderscheiden van een fulltime baan. Deze factoren zouden het uitblijven van een significante invloed kunnen verklaren.

Limitaties

In het huidige onderzoek zijn een aantal limitaties te benoemen. De FiPS vragenlijst is bijvoorbeeld voor het eerst gebruikt tijdens dit onderzoek. Voorbeelden van punten waarop de vragenlijst nog te verbeteren is, zijn dat te veel vragen de antwoordoptie “niet van toepassing” bevatten terwijl deze antwoordoptie hier zeer onwaarschijnlijk is (“*Ik ben goed in staat om geld te sparen.*”). Daarnaast was het niet bekend hoever mensen in de vragenlijst waren, wat een reden kan zijn voor het afhaken van 47 participanten. Hierdoor is belangrijke data verloren. Een factoranalyse, onderzoek naar psychometrische gegevens en feedback van deelnemers kunnen zorgen voor verbeteringen in de validiteit en betrouwbaarheid van de FiPS in het meten van subjectieve financiële prestaties.

Daarnaast kan gekeken worden naar de dataset. Het aantal deelnemers was hoog genoeg om een betrouwbare steekproef te vormen. Echter bleek dat er veel studenten en hoger opgeleiden mee hebben gedaan aan het onderzoek. Dit kan de resultaten hebben vertekend. Verder betaalde een relatief grote hoeveelheid mensen geen hypotheek of huur. Het is de vraag of dit in de algemene populatie hetzelfde verdeeld is. Het feit dat deze maandelijkse vaste lasten niet betaald hoefden te worden kan invloed hebben op het beeld dat mensen van hun eigen financiële prestaties hadden en kan een belangrijke omgevingsinvloed zijn die ontbrak ten opzichte van de algemene bevolking.

Belang en implicaties

Uit dit onderzoek is dus naar voren gekomen dat het netto maandelijks inkomen een significante voorspeller lijkt van subjectieve financiële prestaties. Dit zou betekenen dat mensen met een lager inkomen, minder goed scoren op de FiPS vragenlijst. Uit onderzoek van de World Bank Group (2020) is gebleken dat mensen door de corona crisis minder inkomen krijgen. Dit kan dus gevolgen hebben op de subjectieve financiële prestaties van deze mensen. Aangezien het uit het model van Sirgy (2018) bleek dat financiële capaciteit samen leek te hangen met iemands welzijn, kan dit verlaagde inkomen dus indirect gevolgen hebben op iemands welzijn. Het kan in vervolgonderzoek interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre de subjectieve financiële prestaties een rol spelen in dit verband. Dit zou kunnen gebeuren in combinatie met een replicatie van de huidige onderzoeksresultaten en op basis van een longitudinale studie die kijkt naar het inkomen, welzijn en de subjectieve financiële prestaties. Ook zou hier gekeken kunnen worden naar de invloed die verbittering zou kunnen hebben op het verband.

Daarnaast kan de invloed van SES op subjectieve financiële prestaties verder onderzocht worden. Hier kan gekeken worden naar de invloed van het actuele opleidingsniveau of het afmaken van een opleiding op subjectieve financiële prestaties. Daarnaast zou een meer representatieve dataset voor een beter beeld van de invloed van het baanniveau kunnen zorgen, omdat deze dan beter verspreid is. Hierbij zou dan ook de invloed van het betalen van huur of hypotheek meegenomen kunnen worden als eventuele omgevingsinvloed van subjectieve financiële prestaties. De invloed van het baanniveau zou ook verder onderzocht kunnen worden in een fulltime werkende populatie. Hierbij zou de invloed van werkloosheid en studeren genegeerd worden en puur gekeken kunnen worden naar de invloed van de niveaus.

Tenslotte is de kanttekening bij het huidige onderzoek dat het effect klein is in het huidige model. Vanwege het relatief kleine gedeelte van de score op de FiPS die de SES verklaard

kan het zo zijn dat nog niet onderzochte factoren invloed hebben op de subjectieve financiële prestaties. Een groter theoretisch kader dat specifiek gericht is op subjectieve financiële prestaties is nodig om de huidige resultaten in perspectief te plaatsen. Het is dus belangrijk dat onderzoek naar subjectieve financiële prestaties wordt doorgezet.

Referenties

- Agresti, A., & Finlay, B. (2018). *Statistical Methods for the Social Sciences, Global Edition* (5de editie). Pearson.
- Atlas, S. A., Lu, J., Micu, P. D., & Porto, N. (2019). Financial Knowledge, Confidence, Credit Use, and Financial Satisfaction. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 30(2), 175–190. <https://doi.org/10.1891/1052-3073.30.2.175>
- Australia and New Zealand Banking Group Limited. (ANZ, 2015, mei). *ANZ Survey Of Adult Financial Literacy In Australia*. The Social Research Centre.
<https://www.anz.com/resources/3/1/31cbc1fd-9491-4a22-91dc-4c803e4c34ab/adult-financial-literacy-survey-full-results.pdf>
- Banerjee, M. M., Friedline, T., & Phipps, B. J. (2017). Financial capability of parents of kindergarteners. *Children and Youth Services Review*, 81, 178–187.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.08.009>
- Brennan, D. S., & Singh, K. A. (2012). Dietary, self-reported oral health and socio-demographic predictors of general health status among older adults. *The journal of nutrition, health & aging*, 16(5), 437–441. <https://doi.org/10.1007/s12603-012-0006-3>
- CBS. (2012). *Inpassing van het Nederlandse onderwijs in ISCED 1997*. <https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze-diensten/methoden/classificaties/documents/2014/05/2009-isced-inpassing-ned-ond.pdf?la=nl-nl>
- De Vries, J. (2017, juli). *BRIEF-A Vragenlijst executieve functies voor volwassenen* (ID 5107–7038). Hogrefe. https://www.hogrefe.com/nl/shop/media/downloads/sample-reports/5701701_BRIEFAzelfrapportagebasisrapport_mr.pdf
- International Labour Organization. (2012). *International Standard Classification of Occupations* (Vol. 1). International Labour Office.

https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_172572.pdf

- Kahneman, D., & Deaton, A. (2010). High income improves evaluation of life but not emotional well-being. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *107*(38), 16489–16493. <https://doi.org/10.1073/pnas.1011492107>
- Ksendzova, M., Donnelly, G. E., & Howell, R. T. (2017). A Brief Money Management Scale and Its Associations With Personality, Financial Health, and Hypothetical Debt Repayment. *Journal of Financial Counseling and Planning*, *28*(1), 62–75. <https://doi.org/10.1891/1052-3073.28.1.62>
- Kühn, S., Düzel, S., Drewelies, J., Gerstorff, D., Lindenberger, U., & Gallinat, J. (2018). Psychological and neural correlates of embitterment in old age. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, *10*(1), 51–57. <https://doi.org/10.1037/tra0000287>
- Kunst, A. E., Dalstra, J. A. A., Bos, V., & Mackenbach, J. P. (2005, november). *Ontwikkeling en toepassing van indicatoren van sociaal-economische status binnen het Gezondheidsstatistisch Bestand*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2005/47/ontwikkeling-en-toepassing-van-indicatoren-van-sociaal-economische-status-binnen-het-gezondheidsstatistisch-bestand>
- Muschalla, B., & Von Kenne, J. (2020). What matters: Money, values, perceived negative life events? Explanative factors in embitterment. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*. <https://doi.org/10.1037/tra0000547>
- Ng, W., & Diener, E. (2014). What matters to the rich and the poor? Subjective well-being, financial satisfaction, and postmaterialist needs across the world. *Journal of Personality and Social Psychology*, *107*(2), 326–338. <https://doi.org/10.1037/a0036856>

Ngamaba, K. H., Armitage, C., Panagioti, M., & Hodgkinson, A. (2020). How closely related are financial satisfaction and subjective well-being? Systematic review and meta-analysis. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 85, 101522.

<https://doi.org/10.1016/j.socec.2020.101522>

Research Centre for Education and the Labour Market & Centraal Bureau voor de Statistiek.

(2014, december). *Beroepenindeling ROA-CBS 2014*. [https://www.cbs.nl/-](https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze-)

[/media/imported/onze-](https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze-)

[/diensten/methoden/classificaties/documents/2015/09/beroepenindeling-roacbs-](https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze-diensten/methoden/classificaties/documents/2015/09/beroepenindeling-roacbs-)

[2014.pdf?la=nl-nl&hash=30D81BA0733E6A7CC0F707C8C9DE81BA](https://www.cbs.nl/-/media/imported/onze-diensten/methoden/classificaties/documents/2015/09/beroepenindeling-roacbs-2014.pdf?la=nl-nl&hash=30D81BA0733E6A7CC0F707C8C9DE81BA)

Roth, R.M., Isquith, P.K. & Goia, G.A. (2005). Behavior Rating Inventory of Executive Function – Adult Version, BRIEF-A. Psychological Assessment Resources, Inc.

Roth, R. M., Lance, C. E., Isquith, P. K., Fischer, A. S., & Giancola, P. R. (2013).

Confirmatory Factor Analysis of the Behavior Rating Inventory of Executive

Function-Adult Version in Healthy Adults and Application to Attention-

Deficit/Hyperactivity Disorder. *Archives of Clinical Neuropsychology*, 28(5), 425–

434. <https://doi.org/10.1093/arclin/act031>

Sirgy, M. J. (2018). The Psychology of Material Well-Being. *Applied Research in Quality of*

Life, 13(2), 273–301. <https://doi.org/10.1007/s11482-017-9590-z>

Stangor, C. (2015). *Research methods for the behavioral sciences* (5de editie). Cengage Learning.

Suchy, Y. (2009). Executive Functioning: Overview, Assessment, and Research Issues for Non-Neuropsychologists. *Annals of Behavioral Medicine*, 37(2), 106-116.

<https://doi.org/10.1007/s12160-009-9097-4>

- Taylor, M. P., Jenkins, S. P., & Sacker, A. (2011). Financial capability and psychological health. *Journal of Economic Psychology*, *32*(5), 710–723.
<https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.05.006>
- Verhage, F. (1964). *Intelligence and Age: Study with Dutch People Aged 12-77* (in Dutch). Assen: Van Gorcum.
- Von Stumm, S., Fenton O’Creevy, M., & Furnham, A. (2013). Financial capability, money attitudes and socioeconomic status: Risks for experiencing adverse financial events. *Personality and Individual Differences*, *54*(3), 344–349.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2012.09.019>
- Wei, X., Li, L., & Zhang, F. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on socio-economic and sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*, *28*(48), 68251–68260. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-14986-0>
- World Bank Group. (2020, 20 mei). *World Bank Predicts Sharpest Decline of Remittances in Recent History* [Persbericht]. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>
- Xiao, J. J., Chen, C., & Chen, F. (2013). Consumer Financial Capability and Financial Satisfaction. *Social Indicators Research*, *118*(1), 415–432.
<https://doi.org/10.1007/s11205-013-0414-8>
- Xiao, J. J., & O’Neill, B. (2018). Propensity to plan, financial capability, and financial satisfaction. *International Journal of Consumer Studies*, *42*(5), 501–512.
<https://doi.org/10.1111/ijcs.12461>
- Xue, Y., Lu, J., Zheng, X., Zhang, J., Lin, H., Qin, Z., & Zhang, C. (2021). The relationship between socioeconomic status and depression among the older adults: The mediating

role of health promoting lifestyle. *Journal of Affective Disorders*, 285, 22–28.

<https://doi.org/10.1016/j.jad.2021.01.085>

Bijlage A

Financial Performance Scale/ Financiële Prestatie Schaal (FiPS)

Financieel prestaties in het alledaagse leven

Instructies

Deze vragenlijst gaat over hoe het omgaan met financiën. Met financiën bedoelen we geld, maar bijvoorbeeld ook verzekeringen, pensioen, de huur of een hypotheek. Eerst volgen enkele vragen over uw persoonlijke financiële situatie. Daarna willen we graag van u weten in hoeverre u het eens bent met bepaalde stellingen. Het is daarbij de bedoeling dat u zich richt **op het afgelopen jaar**.

Bijvoorbeeld:

	Helemaal mee oneens	Een beetje mee oneens	Neutraal	Een beetje mee eens	Helemaal mee eens	Niet op mij van toepassing
Het lukt mij om met onregelmatige of onverwachte uitgaven om te gaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Als een stelling **in het afgelopen jaar niet** op u van toepassing is geweest, kunt u “niet op mij van toepassing” aanvinken. **Probeer dit zoveel mogelijk te voorkomen.**

Geef alstublieft bij **elke stelling** een antwoord. Denk niet te lang na over het antwoord, maar geef het eerste antwoord dat u te binnen schiet.

Algemeen

Wat is/zijn uw huidige bron(nen) van inkomen? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Uitkering (bijvoorbeeld WW, ziektewet, WIA, WAO, Wajong, Participatiewet)
- Loon uit werk
- Pensioen

- AOW
- Toeslagen (bijvoorbeeld huurtoeslag, zorgtoeslag, kinderopvangtoeslag)
- Investerings, beleggingen
- Anders, namelijk ...
- Ik weet het niet

Wat is uw huidige woonsituatie?

- Zelfstandig zonder partner, met kind(eren)
- Zelfstandig zonder partner, zonder kind(eren)
- Zelfstandig met partner, met kind(eren)
- Zelfstandig met partner, zonder kind(eren)
- Met ouders
- Met overige familieleden/anderen
- (RI)BW/beschermd wonen in de samenleving/sociaal pension
- Wonen op instellingsterrein
- Anders, namelijk....

Heeft u een hypotheek?

- Ja
- Nee

Betaalt u huur?

- Ja
- Nee

Wat is ongeveer uw **netto** maandinkomen?

- < € 500
- € 500 - € 1000
- € 1000 - € 1500
- € 1500 - € 2000
- € 2000 - € 2500
- € 2500 - € 3000
- € 3000 - € 3500
- € 3500 - € 4000
- € 4000 - € 4500
- € 4500 - € 5000
- > € 5000

Wie beheert uw financiën?

- Ik beheer mijn financiën volledig zelf
- Ik beheer mijn financiën deels zelf, maar ik krijg hulp van iemand
- Iemand anders beheert mijn financiën

Heeft u een lening en/of schulden anders dan een hypotheek? (Meerdere antwoorden mogelijk)

- Nee
- Ja, namelijk:
  - Studieschuld
  - Gas/water/licht
  - Internet-/televisie-/telefoonaansluiting
  - Voertuigen (auto/motor/boot etc.)
  - Elektronica (computer, telefoon, tablet, televisie, vaatwasser etc.)
  - Anders, _____

Als "ja": komt één van bovenstaande schulden door online winkelen?

- Ja
- Nee

Hoe vaak heeft u in het afgelopen jaar een aanmaning (voor bijv. gas, telefoon of elektriciteit) ontvangen vanwege achterstallige betalingen?

- Nooit
- Eén keer per jaar
- Eén keer per half jaar
- Eén keer per 3 maanden

- Eén keer per maand
- Meerdere keren per maand

Spaart of investeert u geld? (bijv. op een spaarrekening, beleggingen, Bitcoin, etc.)?

- Nee
- Ja

Hoe belangrijk is financiële zelfredzaamheid voor u?

- Helemaal niet belangrijk
- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel erg belangrijk

Hoeveel stress/spanning ervaart u over uw financiële situatie?

-
- Helemaal geen stress/spanning Heel veel stress/spanning

Hoe tevreden bent u met uw financiële situatie?

-
- Heel erg ontevreden Heel erg tevreden

In hoeverre bent u het eens met onderstaande stellingen?

Als een vraag niet op u van toepassing is, kunt u dit aangeven. Probeer dit zoveel mogelijk te voorkomen. Het is de bedoeling dat u zich richt **op het afgelopen jaar**.

	Helemaal mee oneens	Een beetje mee oneens	Neutraal	Een beetje mee eens	Helemaal mee eens	Niet op mij van toepassing

46. Ik weet hoeveel geld ik geleend heb.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
47. Ik weet welke verzekeringen ik heb afgesloten.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
48. Het lukt mij om op financieel gebied persoonlijke doelen te stellen, zoals voor het kopen van een computer of het boeken van een reis.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
49. Ik kan goed bepalen wie ik kan vertrouwen voor financieel advies.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
50. Het lukt mij om mijn (online) bankafschriften te begrijpen (bijvoorbeeld inkomstenbronnen of bij- en afschrijvingen).	☐	☐	☐	☐	☐	☐
51. Het lukt mij om mijn rekeningen (online) te betalen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
52. Ik weet welke financiële verplichtingen (bijv. vaste lasten) ik elke maand heb.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
53. Ik begrijp de voorwaarden van mijn verzekeringen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Dit is het einde van de vragenlijst.

Bijlage B

Vier niveaus van vaardigheden volgens de ISCO-08

Deze bijlage bevat uitleg over de vier niveaus van vaardigheden zoals beschreven in de ISCO-08 (International Labour Organization, 2012). Bij elke definitie worden voorbeelden gegeven van kenmerkende taken, soorten vaardigheden die nodig zijn en voorbeelden van taken en materialen die bij de beroepen horen. Bijlage B bevat een overzicht van beroepsgroepen per niveau. In de ISCO-08 is de ISCED 1997 gebruikt om het educatieniveau uit te drukken. Bij dit overzicht is de Nederlandse versie van de ISCED 1997 volgens het CBS (2012) gebruikt om het educatieniveau te formuleren.

Niveau 1

Beroepen die onder dit niveau vallen bevatten taken die te maken hebben met uitvoering van simpele en routinematige taken die fysiek of handmatig zijn. Voor een goede prestatie is onderwijs tot groep 8 en soms een korte training nodig. Bij deze beroepen kunnen fysieke kracht, uithoudingsvermogen en/of basisvaardigheden in geletterdheid en numerieke kennis nodig zijn. Wanneer dit nodig is, zal het niet het grootste deel van het werk zijn. Voorbeelden van taken zijn schoonmaken of sorteren. Materialen die bij de taken uit niveau 1 gebruikt worden zijn bijvoorbeeld een schep en elektronische apparaten (zoals stofzuigers).

Niveau 2

Beroepen die onder dit niveau vallen bevatten uitvoering van taken zoals het bedienen van machines en elektronisch gereedschap, rijden van voertuigen, repareren en onderhouden van elektrisch en mechanisch gereedschap en het manipuleren, ordenen en opslaan van informatie. Gekeken naar educatie is in dit soort beroepen vaak een opleidingsniveau als mbo-1, mavo, vbo, vmbo, havo klas 1-3 en vwo klas 1-3 nodig om de benodigde prestaties te leveren. Het kan zijn dat specifiekere educatie in bepaald beroepsonderwijs en training in de praktijk nodig is. Bij sommige beroepen zijn mbo plus of afsluitende programma's die

bedoeld zijn voor intrede op de arbeidsmarkt nodig (mbo-4 specialistenopleiding).

Vaardigheden die nodig zijn, zijn bijvoorbeeld het kunnen lezen van informatie (veiligheidsinstructies), het kunnen schrijven van verslagen over het gedane werk en het kunnen uitvoeren van simpele berekeningen. Vaak zijn relatief hoge letterkundige en numerieke vaardigheden en goede interpersoonlijke communicatieve vaardigheden nodig voor een groot deel van het werk.

Niveau 3

Beroepen in niveau 3 bevatten complexe technische en praktische taken waar een uitgebreide kennis in feitelijke, technische en procedurele kennis in een gespecialiseerd veld voor nodig is. Voorbeelden zijn het schatten van bepaalde aantallen en kosten van materialen en werk dat nodig is voor specifieke projecten. Verder kan de functie bestaan uit coördineren, controleren en plannen van activiteiten van anderen. Bij deze beroepen hoort educatie in het hoger onderwijs gedurende 1-3 jaar, dus (kort) hbo of een associate degree op wo niveau, voorafgegaan door een havo, vwo of mbo-4 opleiding. Bij sommige beroepen kan relevante werkervaring en langdurige training deze educatie deels vervangen. De vaardigheden die nodig zijn voor deze beroepen zijn hoge niveaus van geletterdheid en numerieke vaardigheden en goed ontwikkelde interpersoonlijke communicatieve vaardigheden. Voorbeelden van deze vaardigheden bij de beroepen zijn het begrijpen van complex geschreven materiaal, voorbereiden van feitelijk juiste verslagen en verbaal communiceren onder moeilijke omstandigheden.

Niveau 4

Beroepen in niveau 4 omvatten uitvoering van taken zoals complexe probleemoplossing, besluitvorming en creativiteit die gebaseerd zijn op uitgebreide theoretische en feitelijke kennis in een gespecialiseerd veld. Voorbeelden van taken zijn analyse en onderzoek om de kennis in een bepaald veld te verbreden, analyse en onderzoek in

diagnose van behandeling van ziekte en het overdragen van kennis aan anderen. De kennis die nodig is wordt opgedaan bij studies in het hoger onderwijs voor een periode van 3-6 jaar die leiden tot een eerste graad of hogere bevoegdheid. Soms kan veel ervaring en training bij de baan deze educatie vervangen of juist nodig zijn naast de educatie. De vaardigheden die nodig zijn bij deze beroepen zijn (ver)gevorderde niveaus van geletterdheid en numerieke vaardigheden en excellente interpersoonlijke communicatieve vaardigheden. Onder deze vaardigheden vallen bij de beroepen bijvoorbeeld het begrijpen van gecompliceerde schriftelijke materialen en het communiceren van complexe ideeën in de media op verschillende manieren.

Bijlage C

Classificatie in beroepsklassen en beroepsgroepen volgens de BRC 2014

Deze bijlage bevat beroepsgroepen waarin de participanten zullen worden ingedeeld en bij welk niveau van vaardigheden uit de ISCO-08 deze zitten.

Beroepsgroepen

In de BRC 2014 worden 114 verschillende beroepsgroepen onderscheiden. Met behulp hiervan worden de participanten ingedeeld in een bepaald niveau van vaardigheden. Daarom wordt hieronder per niveau van vaardigheden uit de ISCO-08 zoals dit wordt aangegeven in de BRC 2014 de beroepsgroep benoemd (zie Bijlage A voor uitleg van de niveaus).

Niveau 1

- Hulpkrachten bouw en industrie;
- Hulpkrachten landbouw;
- Schoonmakers;
- Keukenhulpen;
- Laders, lossers en vakkenvullers;
- Vuilnisophalers en dagbladenbezorgers.

Niveau 2

- Leidsters kinderopvang en onderwijsassistenten;
- Winkeliers en teamleiders detailhandel;
- Verkoopmedewerkers detailhandel;
- Kassamedewerkers;
- Callcentermedewerkers outbound en overige verkopers;
- Administratief medewerkers;
- Secretaresses;

- Receptionisten en telefonisten;
- Boekhoudkundig medewerkers;
- Transportplanners en logistiek medewerkers;
- Politie en brandweer;
- Beveiligingspersoneel;
- Bouwarbeiders ruwbouw;
- Timmerlieden;
- Bouwarbeiders afbouw;
- Loodgieters en pijpfitters;
- Schilders en metaalspuiters;
- Metaalbewerkers en constructiewerkers;
- Lassers en plaatwerkers;
- Automonteurs;
- Machinemonteurs;
- Slagers;
- Bakkers;
- Productcontroleurs;
- Meubelmakers, kleermakers en stoffeerders;
- Medewerkers drukkerij en kunstnijverheid;
- Elektriciens en elektronicamonteurs;
- Productiemachinebedieners;
- Assemblagemedewerkers;
- Land- en bosbouwers;
- Hoveniers, tuinders en kwekers;
- Veetelers;

- Verzorgenden;
- Reisbegeleiders;
- Koks;
- Kelners en barpersoneel;
- Kappers en schoonheidsspecialisten;
- Conciërges en teamleiders schoonmaak;
- Verleners van overige persoonlijke diensten;
- Chauffeurs auto's, taxi's en bestelwagens;
- Buschauffeurs en trambestuurders;
- Vrachtwagenchauffeurs;
- Bedieners mobiele machine.

Niveau 3

- Sportinstructeurs;
- Fotografen en interieurontwerpers;
- Vertegenwoordigers en inkopers;
- Boekhouders;
- Zakelijke dienstverleners;
- Directiesecretaresses;
- Managers horeca;
- Managers detail-en groothandel;
- Managers commerciële en persoonlijke dienstverlening;
- Managers horeca, detailhandel en overige diensten waarvan specialisatie onbekend is;
- Overheidsambtenaren;
- Politie-inspecteurs;
- Technici bouwkunde en natuur;

- Productieleiders industrie en bouw;
- Procesoperators;
- Gebruikersondersteuning ICT;
- Radio- en televisietechnici;
- Laboranten;
- Apothekersassistenten;
- Verpleegkundigen (mbo);
- Medisch praktijkassistenten;
- Medisch vakspecialisten;
- Sociaal werkers, groeps- en woonbegeleiders;
- Dek officieren en piloten.

Niveau 4

- Docenten hoger onderwijs en hoogleraren;
- Docenten beroepsgerichte vakken secundair onderwijs;
- Docenten algemene vakken secundair onderwijs;
- Leerkrachten basisonderwijs;
- Onderwijskundigen en overige docenten;
- Bibliothecarissen en conservatoren;
- Auteurs en taalkundigen;
- Journalist;
- Beeldend kunstenaars;
- Uitvoerend kunstenaars;
- Grafisch vormgevers en productontwerpers;
- Adviseurs marketing, public relations en sales;
- Accountants;

- Financieel specialisten en economen;
- Bedrijfskundigen en organisatieadviseurs;
- Beleidsadviseurs;
- Specialisten personeels- en loopbaanontwikkeling;
- Algemeen directeuren;
- Managers zakelijke en administratieve dienstverlening;
- Managers verkoop en marketing;
- Managers productie;
- Managers logistiek;
- Managers ICT;
- Managers zorginstellingen;
- Managers onderwijs;
- Managers gespecialiseerde dienstverlening;
- Managers waarvan de specialisatie onbekend is;
- Overheidsbestuurders;
- Juristen;
- Biologen en natuurwetenschappers;
- Ingenieurs (geen elektrotechniek);
- Elektrotechnisch ingenieurs;
- Architecten;
- Software- en applicatieontwikkelaars;
- Databank- en netwerkspecialisten;
- Artsen;
- Gespecialiseerd verpleegkundigen;
- Fysiotherapeuten;

- Maatschappelijk werkers;
- Psychologen en sociologen.

Variabel niveau

- Militaire beroepen;
- Overig.